

1979, 29. října – Sdělení VONS č. 144 „Proces proti VONS a Chartě 77“ obsahující zprávu o hlavním líčení u Městského soudu v Praze se členy VONS obžalovanými z trestného činu podvracení republiky, v příloze připojen seznam osob zadržených během procesu a záznam závěrečných řečí a posledních slov obžalovaných.¹

Před Městským soudem v Praze se ve dnech 22. a 23. října 1979 konalo hlavní líčení se šesti signatáři Charty 77, kteří se podíleli na činnosti občanské iniciativy ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Předsedou pětičlenného senátu byl dr. A. Kašpar, prokuraturu zastupovali dr. Janda a dr. Adamec, obžalované obhájci dr. Lindner, dr. Pěnka, dr. Tichý, dr. Lžičař, dr. Klouza a dr. Němeček.² Jednání byl přítomen též zástupce Generální prokuratury dr. Baláš.³ Po hlavním líčení, které ve dvou dnech trvalo s kratšími přestávkami celkem 22 hodin, byli všichni obžalovaní uznáni vinnými a odsouzeni k těmto trestům: Petr Uhl k 5 letům odnětí svobody ve II. nápravně výchovné skupině, Václav Havel ke 4 a 1/2 letům, Václav Benda ke 4 letům, Otta Bednářová ke 3 letům, Jiří Dientsbier ke 3 letům odnětí svobody, všichni v I. nápravně výchovné skupině, a Dana Němcová ke 2 letům odnětí svobody s podmíněným odkladem na 5 let.⁴

V soudní místnosti č. 81, která má kapacitu asi 30 míst, bylo při zahájení přítomno 12 nejbližších příbuzných obžalovaných, šest míst zůstalo prázdných. Krátce po zahájení byla z dalšího průběhu líčení vyloučena manželka Petra Uhla Anna Šabatová, když nesouhlasila s tím, že při veřejném přelíčení jí bylo zakázáno si dělat poznámky. Ze soudní síně byla doslova odvečena uniformovanými příslušníky VB a poté 39 hodin vězněna v cele předběžného zadržení. K soudu na Karlově náměstí přišlo asi 150 přátel obžalovaných, diplomatičtí zástupci osmi států, zahraniční novináři akreditovaní v Praze, další cizí žurnalisté, právníci, zástupci Amnesty International, Mezinárodní federace lig pro lidská práva, francouzské odborové organizace CGT,⁵ zástupce Výboru 5. ledna

pro svobodné socialistické Československo, ale nikomu z nich nebyl povolen vstup do soudní síně a později byli všichni vytlačeni uniformovanými příslušníky VB ze soudní budovy. Odpoledne a večer prvního dne a druhý den líčení bylo na 40 osob zadrženo převážně na 48 hodin, hosté z Francie byli po zadržení nuceně vyvezeni na hranice s NSR a tam ponecháni osudu.⁶ Nejméně ve dvou případech bylo proti zadrženým použito hrubého fyzického násilí, šest jich bylo ostříháno.⁷

V průběhu hlavního líčení nebyla prokázána vina v žádném bodě obžaloby. Výpovědi obžalovaných, svědků ani znalecké posudky či jiné důkazy nepotvrdily, že by VONS byl organizací. Všichni obžalovaní i svědci naopak dokazovali, že jde o občanskou iniciativu, vycházející z petičního práva, zaručeného čl. 29 Ústavy, jakož i jiných právních norem, což je patrné již z toho, že sdělení VONS jsou pravidelně zasílána oficiálním orgánům ČSSR a že se nikdy nepožívalo konspirativních metod. V přesvědčení o legalitě postupu utvrzovala obžalované i ta skutečnost, že práce VONS trvala s vědomím úřadů více než rok a podílela se na ní řada dalších občanů. Senát nepřipustil citaci jednotlivých sdělení VONS, takže nemohla být prokázána ani domnělá nepravdivost údajů v nich obsažených. Důkazním řízením nebylo nikomu z obžalovaných dokázáno autorství konečného znění zpráv a rovněž bez důkazů zůstalo tvrzení o tom, že obžalovaní byli ve spojení s cizími organizacemi, tím méně se špionážními centry a že by od nich byli za svou činnost financováni, jak to obžaloba naznačuje. I svědci potvrdili, že pokud dostali nějaké peníze, byly to osobní dary obžalovaných, neboť VONS žádnými finančními prostředky nedisponuje. Z toho všeho pak vyplývá a obžalovaní i obhájci to též zdůraznili, že v žádném případě nejde o činnost vedenou nepřátelstvím k vlasti nebo protisocialistickým přesvědčením. Tak také vyzněly závěrečné řeči obžalovaných, kteří byli při jejich pronášení mnohokrát přerušováni, a některým bylo dokonce slovo odebráno předsedou senátu. Všichni obžalovaní prohlásili, že se necítí vinni.⁸ Obhájci žádali, aby všichni byli zproštěni viny (obhájce Václava Bendy dr. Pěnka uvedl, že tak činí jen na přání svého mandanta).⁹

Přes všechny tyto skutečnosti a navzdory všem důkazům, resp. jejich nedostatečnosti prokurátor (dr. Adamec) navrhl, aby všichni obžalovaní byli uznáni vinnými z podvracení republiky ve smyslu § 98 tr. z., a to ve velkém rozsahu a ve spolupráci s cizinou dle § 98/2 a, b, tr. z. Pro V. Bendu, V. Havla a P. Uhla žádal trest při horní hranici rozpětí stanoveného trestním zákonem, pro O. Bednářovou a J. Dienstbiera v polovině rozpětí a u D. Němcové s přihlédnutím k tomu, že má sedm dětí a k jejímu zdravotnímu stavu navrhl podmíněný odklad trestu s nejdelší zkušební dobou. Danu Němcová trpí silnými bolestmi páteře a je u ní podezření z vážné ledvinové choroby, takže musela být během soudního líčení několikrát lékařsky ošetřována.

Celé soudní líčení bylo velice uspěchané, nepřiměřeně krátké a po oba dny se protáhlo do pozdních večerních hodin. Proti původnímu oznámení bylo soudní líčení zkráceno ze čtyř na dva dny. Před vynesením rozsudku bylo okolí soudní budovy na Karlově náměstí spolu s přilehlými ulicemi pod přímou kontrolou pohotovostních oddílů ministerstva vnitra.

Čs. sdělovací prostředky referovaly o procesu a obžalovaných velmi nepřesně, tendenčně vycházely pouze z obžaloby a závěrečné řeči prokurátora, přičemž uváděly skutečnosti v líčení neprokázané a dokonce údaje nepravdivé. Lživé je např. tvrzení, že se VONS též zastával teroristů.¹⁰

V zahraničí měl proces velký ohlas, cizím pozorovatelům se jevil jako vědomé porušování Závěrečného aktu z Helsink. Proti vyneseným trestům protestovali jednotlivci i celé organizace mezinárodního charakteru, církevní instituce, odborové organizace, dále členové parlamentů, některé vlády a politické strany včetně komunistických stran Velké Británie, Francie, Itálie a Španělska. Proces sám a průběh soudního řízení bylo namnoze hodnoceno jako akt namířený proti zmírňování mezinárodního napětí. Všechny projevy nesouhlasu s procesem a solidarity s čs. obhájci lidských práv nelze v tuto dobu ještě vyjmenovat.¹¹

Ihned po vynesení rozsudku se proti trestům odvolali: O. Bednářová, J. Dienstbier, V. Havel a P. Uhl. Zbývající dva: V. Benda a D. Němcová si vyhradili vyjádření v zákonné lhůtě. Prokurátor se

k rozsudku zatím nevyjádřil. U Václava Havla hrozí navíc zrušení podmíněného odkladu předchozího trestu ve výši 14 měsíců. Dana Němcová byla těsně před půlnocí téhož dne propuštěna na svobodu. Žádost V. Bendy a J. Dienstbiera, mluvčích Charty 77, o propuštění z vazby do odvolacího řízení byla zamítnuta.¹² Odvolací řízení se bude konat u Nejvyššího soudu ČSR.¹³

Ve vazbě jsou i nadále: Ladislav Lis, Jiří Němec, Jarmila Bělíková, Václav Malý a Albert Černý, signatáři Charty 77, kteří se podíleli na činnosti občanské iniciativy ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Na svobodě je trestně stíhán podle § 98/1 tr. z. Rudolf Battěk, rovněž signatář Charty 77 a člen VONS.¹⁴

Příloha: seznam zadržených osob
závěrečné řeči a poslední slova obžalovaných.

1. Příloha ke sdělení č. 144

Seznam zadržených osob

Osoby zadržené na 48 hodin:

Milan Balabán, evangelický duchovní bez státního souhlasu, nyní zaměstnan v Pražských kanalizacích;

Zdeněk Bárta, evangelický duchovní, během zadržení ostříhán;

Edmund Bauer, evangelický duchovní, během zadržení ostříhán;

Jan Brabec, bubeník skupiny Plastic People, zaměstnaný jako programátor;

Radomír Doupovec, skladník v antikvariátu, během zadržení ostříhán;

Pavel Jiras, číšník;

Arnošt Jiřík;

Alena Kumprechtová, recepční;

Jan Medek, laborant;

Karel Mrázek;

Zdena Přecechtělová, prodavačka;

Dušan Skála, dělník v uranových dolech, během zadržení zbit a ostříhán;

Pavel Skála, dělník;
Miroslav Skalický, dělník;
Pavel Šmída, nemocniční zřízenec, během zadržení ostříhán;
Miluše Števichová, uklízečka;
RNDr. Jitka Vodňanská, terapeutka;
Vladimír Voják, programátor;
Věra Vránová, dispečerka;

Osoby zadržené na méně než 48 hodin:

Karel Bubeníček;
Miloš Hájek;
Vítězslav Haramule;
Stanislav Homola, dělník na pile;
Vlasta Chramostová, herečka;
Jana Jonáková, v domácnosti;
Tomáš Liška, bývalý student filosofické fakulty;
Stanislav Milota, kameraman;
Veronika Němcová, patnáctiletá dcera Dany Němcové a Jiřího Němce, během zadržení jí bylo vyhrožováno umístěním v dětském domově;
Jiří Ostuda, chovatel psů;
David Souček, podlahář;
Václav Stádník, dělník;
Anna Šabatová, zadržena 39 hodin, viz sdělení č. 144;
Lukáš Tomin, během zadržení zbit;
Tomáš Toulec, dělník;
Vladimír Zavadil, dělník;

Závěrečné řeči

Jiří Dienstbier: „Plně souhlasím s tím, co zde řekl můj obhájce. Pokud jde o VONS, bylo naší snahou obracet se na státní orgány a upozorňovat je na příklady perzekuce pro politické názory. Nechtěli jsme otevírat násilím věznice ani nic podobného. Chtěli jsme jenom, aby byla dodržována platná právní ustanovení. A myslím, že přehmaty si odstraníme v této republice sami bez pomoci zvenčí. K motivaci své činnosti se vyjádřím v posledním slově.“

Václav Havel: „Měl jsem takovou zkušenost. V lednu 1978 jsem byl zatčen a na základě nepravdivých výpovědí příslušníků SNB obviněn z napadení veřejného činitele. Strávil jsem 6 týdnů ve vězení a za rok na to bylo mé trestní stíhání v této věci zastaveno. Měl jsem totiž štěstí: vyskytlo se větší množství svědků, kteří pomohli objasnit, co se skutečně stalo, a potvrdili moji nevinu. Pocítil jsem tedy na své vlastní kůži, jaké to je, být nespravedlivě stíhán. V době našeho zatčení vznikl výbor usilující o naše propuštění.“¹⁵

V této chvíli se do řeči Václava Havla vkládá předseda senátu dr. Kašpar (a protože tak bude činit ve zbývajících částech líčení ještě asi desetkrát, a to vždy téměř stejným způsobem, stojí zato aspoň jednou tento způsob popsat: předseda senátu se vždy mírně nakloní, rozloží ruce do širokého gesta a se shovívavým úsměvem „otcovsky“ domlouvá obžalovanému): „Pane Havel, prosím vás, držte se věci.“

Václav Havel: „Chtěl jsem pouze říci, že mám důvod se domnívat, že existence tohoto výboru, známost mého jména ve světě a tlak světové veřejnosti přispěly značnou měrou k tomu, že jsem byl propuštěn a později zproštěn obvinění.“

Na to předseda senátu reaguje: „No vidíte, pane Havel, bylo spravedlivě rozhodnuto“ (smích v publiku).

Václav Havel: „V mém případě se tedy ukázalo, že se policejní a justiční orgány dopustily omylu. Uvědomil jsem si, jak snadno se může člověk dostat do situace nespravedlivě stíhaného, a že je v takovém případě možná účinná obrana. To nás později přivedlo na myšlenku VONSu.“

Předseda senátu opět Václava Havla přerušuje: „Vaše zkušenosti soud nezajímají, mluvte k věci.“

Václav Havel: „Chtěl jsem vyslovit svůj názor na to, proč se moc rozhodla proti VONSu zakročit. Moc totiž vychází z apriorního předpokladu, že státní orgány nemohou nikdy postupovat nespravedlivě. Soudní rozhodnutí je považováno za principiálně neomylné.“

Předseda senátu se opět vkládá: „Pane Havel, přece stíhání je něco jiného než soudní rozhodnutí. Prosím, pokračujte, ale stručně.“

Václav Havel: „Chci zdůraznit, že onen předpoklad neomylnosti je velmi nebezpečný. Kdo jej zpochybňuje, je automaticky považován za nepřítele a veškeré jeho chování je kvalifikováno jako nepřátelské. Z hlediska žalobce, nemohou-li se státní orgány mýlit, pak ten, kdo kritizuje jejich činnost, dopouští se logicky hanobení, pomluvy apod. A proč hanobí? Samozřejmě z nepřátelství, a když z nepřátelství, tak ve spojení s cizí nepřátelskou a protisocialistickou mocností.“

Předseda senátu: „Pane Havel, cožpak nevíte, že existuje rozsáhlý systém vzájemného prověřování soudních rozhodnutí? Pokračujte.“

Václav Havel: „To byl vlastně dotaz, mám odpovědět, nebo mohu pokračovat?“

Předseda senátu: „Ale ne, neodpovídejte.“

Václav Havel: „Existuje celá řada protiprávních postupů, které nutně unikají kontrole, ba snižují její možnost. Mám na mysli faktickou neveřejnost soudních jednání, preventivní zadržování osob, o kterých se jen předpokládá, že by se jednání mohly zúčastnit apod. To všechno je v rozporu s naší Ústavou a Mezinárodními pakty o lidských a občanských právech. V obžalobě se nemluví o tom hlavním, tj. o věcném obsahu sdělení. Jedinou výjimkou je případ Gruntoráda, o kterém se ve své řeči zmiňoval prokurátor (přičemž však v tomto případě se sdělení VONSu týkalo jiných věcí, z dřívější doby).¹⁶ Kdyby žaloba připustila věcný rozbor, již tím by vlastně připustila svoji omylnost. A na svoji neomylnost je moc velice citlivá. Proto se důkazní řízení nezabývalo věcným obsahem sdělení. Ve sděleních jsou totiž uváděny pouze základní údaje, citovány dokumenty a konkrétní činnost, za kterou jsou lidé stíháni. Napíše-li se totiž, že student gymnázia XY přepsal fejeton Václava Havla a dal jej přečíst svým spolužákům, nezní to zdaleka tak strašidelně, jako když se napíše, že student XY rozmnožil a nelegálním způsobem rozšiřoval protistátní pamflet exponenta pravice. V obžalobě se o sděleních mluví jako o štvavých, pomlouvačných, smyšlených, zkreslujících, která zastražovala, překrucovala, osočovala apod. A mluví se tak o nich jenom proto, že potom lze jasně říci, že jsme tak činili z nepřátelství, protože

jinak bychom taková pomlouvačná, smyšlená a podvrtná sdělení nepsali. V textu obžaloby se tak stále opakují určitá slova, která lze označit jako ostrá: např. podvracení, lež, zlomyslnost, ilegální organizace, antikomunistické centrály, hanobení, z nenávisti apod. Když se ale podíváme, co je za těmito slovy, zjistíme, že za nimi nic není. Kdyby se totiž tato slova vypustila nebo nahradila střízlivějšími ekvivalenty, nic by z obžaloby nezbylo.“

Předseda senátu opět Václava Havla přerušuje: „Ale pane Havel, stručně a k věci.“

Václav Havel: „Existuje u nás zákon o prokuratuře, podle kterého má každý právo si stěžovat (dokonce je k tomu určeno tzv. stížnostní oddělení na generální prokuratuře). Avšak obžaloba nás viní z podvracení pro naši činnost ve VONSu. Ale i nepřátelství k našemu zřízení dokazuje z naší činnosti. Dvě věci, tedy podvracení a nepřátelství, jsou dokazovány z jedné věci. Padla tady otázka – je VONS organizací? Jestliže ano, pak organizací je každý pracovní tým, umělecká skupina, orchestr, každé v podstatě náhodné sdružení lidí, kteří se sešli nad společnou prací.“

Předseda senátu opět Václava Havla přerušuje.

Václav Havel: „Protože vidím, že není zájem o to, abych svou řeč dokončil, myslím, že bude lepší, když dám text té části mého závěrečného slova, která se týká VONSu, přiložit ke spisům, a zmíním se pouze o své osobě. K tomu bych chtěl podotknout, že kromě členství ve VONS mi soud neprokázal naprosto nic.“

V řeči pana prokurátora se objevil nový prvek. Zmínil se o tom, že byl u mne při domovní prohlídce nalezen Malý akční program.¹⁷ Z toho, že při předchozí prohlídce se nenašel, usoudil, že jsem si jej opatřil nedávno. Ve skutečnosti tento text mám už řadu let; při předchozí domovní prohlídce nebyl prostě nalezen, byl uložen na půdě v přístěnku, kde tehdy prohlídka nebyla provedena. Každý, kdo zná mé názory, dobře ví, že jsem odpůrcem autoritativních režimů. Dokument jsem si ponechal jen pro zajímavost, z čehož nijak neplyne, že bych se s ním ztotožňoval. Nakonec bych se chtěl zmínit ještě o něčem. Příhodila se mi taková podivná věc. Asi před dvěma měsíci mě ve vězení navštívily dvě osoby a nabídly mi možnost vycestování do USA. O této nabídce jsem odmítl uvažovat,

dokud já a moji přátelé nebudeme na svobodě. Nevím, co by se stalo, kdybych takovou nabídku přijal, ale je možné, že bych v této chvíli byl někde v New Yorku a nestál zde před soudem. Takže je to do značné míry moje rozhodnutí, že jsem tady. Myslím si, že toto mé rozhodnutí dokazuje, že nechovám nepřátelství k naší vlasti. Naopak dokazuje to, že mám stále ještě víru ve spravedlnost v této zemi. A svou víru jsem neztratil.“

Předstupuje Otta Bednářová: „Nehodlám ve své závěrečné řeči mluvit příliš dlouho, neumím to totiž tak hezky říci jako Václav Havel. Nicméně protože mi to nebylo umožněno na začátku, chtěla bych se zmínit o motivaci, která mne přivedla k činnosti ve VONS. V šedesátých letech jsem měla možnost účastnit se jako novinářka rehabilitačních procesů...“

Předseda senátu okamžitě Ottu Bednářovou rázně přerušuje: „Paní Bednářová, to soud přece nezajímá! Mluvte k věci.“

Otta Bednářová: „Ale já bych přesto chtěla říci, že jsem byla svědkem toho, jak se to najednou všechno hroutlí...“

Předseda senátu: „Paní Bednářová, předtím jste odmítla zcela vypovídat, a teď nám tady chcete vyprávět...“

Otta Bednářová: „Je mi 52 let a chtěla bych se nějak vyrovnat s tou částí svého života, kdy jsem k tomu mlčela, protože jsem byla mladá...“

(Od tohoto okamžiku se snaží předseda senátu Ottu Bednářovou umlčet, takže oba mluví zároveň.)

Předseda senátu: „To sem přece nepatří, paní Bednářová!“

Otta Bednářová: „Ale já jsem ve VONS právě proto, že jsem poznala zrudnost rozsudků, které vedly i k popravám. Naplněním mého života se stala snaha zabránit tomu, aby se nic podobného už nikdy nemohlo opakovat. Já prostě nemůžu žít jinak, i kdyby mě to mělo stát cokoliv!“

Předseda senátu nenechává Ottu Bednářovou pokračovat.

Václav Benda se vzdává závěrečné řeči, to, co chce říci, řekne až v posledním slovu.

Petr Uhl ve své závěrečné řeči připomíná Helsinskou dohodu, kterou se Československo svým podpisem zavázalo plnit, a v souvislosti s tím hovoří o nutnosti novelizace našich zákonů podle

přijatých Mezinárodních paktů o lidských a občanských právech, které v ČSSR vstoupily v platnost a staly se tak součástí našeho právního řádu.

Poté předseda senátu Petra Uhla přerušuje.

Petr Uhl: „Mrzí mne, že Československo je dnes pravděpodobně jediná země v Evropě, kde se takový proces ještě může konat. Předpokládám, že budeme uznáni vinnými a že budou vyneseny rozsudky – dohromady možná na několik desítek let. Nejsem nacionalista, ale tuto zemi mám rád, není mi lhostejný její osud a chci zde žít.“

V tomto místě je opět Petr Uhl přerušen předsedou senátu: „Soud neslouží k diskusi, je tady proto, aby posoudil vaší trestnou činnost.“

Petr Uhl: „Já vás vůbec za soud, který by mne mohl soudit, nepovažuji. Víím, že vy, pane předsedo, nic posuzovat nebudete, o tom je již rozhodnuto na jiných místech.“

Předseda senátu: „To se tedy už vůbec nemusíte vyjadřovat, když nás nepovažujete za soud.“

Petr Uhl: „Ano, je to zbytečné.“

Jednání pokračuje bez přerušení posledním slovem obžalovaných, jako první opět předstupuje Jiří Dienstbier.

Jiří Dienstbier: „Pane předsedo, celé jednání podle mne prokázalo, že obvinění z podvracení republiky neobstojí před objektivním pohledem. O právních aspektech zde hovořil můj obhájce. Nechci ho opakovat ani se pouštět do právních rozborů. Jeho argumentace v plném rozsahu obžalobu vyvrátila. Chci se zmínit jen o motivaci, kterou je nutno zkoumat, aby bylo možno o trestném činu vůbec uvažovat. Považuji za absurdní obviňovat mne z nepřátelství k socialismu. Pocházím z komunistické lékařské rodiny, pracoval jsem aktivně v KSČ a jako rozhlasový zahraničně-politický zpravodaj a komentátor. Jsem přesvědčený socialista a v žádných mých soukromých či veřejných projevech článkách či statích nelze najít jiná než socialistická stanoviska...“

Předseda senátu ho přerušuje: „Pane Dienstbier, vííme, že jste novinář, máme tady celou složku vašich článků a rozhlasových komentářů, všechny je známe, a kdybych vám některé dnes přečetl, asi byste se červenal. No pokračujte.“

Jiří Dienstbier: „Z mé výchovy a života rovněž plyne, že negativismus, nepřátelství či odpor se nikdy nemohou stát pohnutkou mého jednání. Žádné dějinné zvraty ani změny mé osobní situace na tom nemohou nic změnit. Nikdy bych se také nespojil s nikým doma ani v zahraničí, kdo by vycházel ze zloby a negace. Nezáleží ovšem na tom, odkud kdo pochází, jaké je víry či světového názoru, nýbrž na tom, zda svoji odpovědnost vůči společnosti nadřazuje svému pohodlí a konjunkturálním úvahám...“

Předseda senátu: opět ho přerušuje – „Máte mluvit k projednávané trestní věci.“

Jiří Dienstbier: „Chtěl jsem pouze říci, že žádný z nás cestu osobního pohodlí nevolil, i když možnost této volby jsme měli. Mám-li nejstručněji vyjádřit svůj postoj, použiji všeobecně známé věty z komunistického manifestu. Marx a Engels tu charakterizují socialismus jako společnost, v níž svobodný vývoj každého jednotlivce je podmínkou svobodného rozvoje všech. Funkcí socialistického státu je vytváření podmínek pro tento svobodný rozvoj. O tuto pravdivou podstatu socialismu je potřeba neustále usilovat...“

Předseda senátu: chce ho opět přerušit. „Pane Dienstbier...“

Jiří Dienstbier: „Ano. Chci jenom říci, že jsem po celý svůj veřejný život neučinil nic jiného. Už ve svém vyjádření k obžalobě jsem uvedl, jaké osobní zkušenosti mě vedly k činnosti na obranu nespravedlivě stíhaných, pohřbem prof. Patočky počínaje, přes šikany Lise¹⁸ zatčení Václava Havla a Pavla Landovského před mýma očima na náměstí Míru až po dlouhodobé hlídání bytů...“

Předseda senátu: „Tím se soud nezabývá, k věci a buďte stručnější.“

Jiří Dienstbier: „Dobře, chci už jen říci, že máme nesmírnou výhodu: na rozdíl od Willmingtonské desítky,¹⁹ která se musela bránit násilím proti fyzickému útoku, mohla vězněná pražská desítka spolu s dalšími usilovat o to, aby se pravda vyjevila v diskusi...“

Předseda senátu: „Ale prosím vás, soud nezajímá teorie, ale fakta.“

Jiří Dienstbier: „Řeknu to tedy takto. Společnost nemůže být zdravá, pokud mocensky vlivní jedinci brání jiným občanům

zaujmout aktivní občanský postoj a vede k fatalistickému, přímo protisocialistickému pojetí společnosti...“

Předseda senátu: „Tohle nemá...“

Jiří Dienstbier: „Chci jen uvést, že kdysi se jeden funkcionář kritizovaný za svůj podíl na represi padesátých let vyjádřil takto: já jsem se soudruzi mnohokrát mýlil, ale vždycky se stranou, nikdy proti straně. Chtěl tím dát zřejmě návod, jak ze života zcela vyloučit odpovědnost...“

Předseda senátu: „Ale pane Dienstbier, soud toho soudruha nezná a ani ho nezajímá, o koho...“

Jiří Dienstbier: „Chtěl bych jen dodat, že byl funkcionářem v roce 1952, 1968 a je jím dodnes už 30 let (Reaguje na gesto předsedy senátu). Ano, tedy už jen toto. VONS vznikl jako výbor občanské odpovědnosti v duchu Charty 77 – zaměřil se na jeden z nejdůležitějších předpokladů ozdravení společnosti. Vždyť zastavení stíhání a propuštění politických vězňů by rázem zvýšilo důvěru občanů a respekt republiky v zahraničí. Přitom je tento krok jednoduchý. Vyžaduje jedině rozhodnutí statečné vůle.“

Předseda senátu: „Soud nepotřebuje vaše rady. Máte se vyjádřit k věci, projednáváné v hlavním líčení.“

Jiří Dienstbier: „Obžaloba označuje kritiku představitelů státních institucí za podvracení, hanobení, nepřátelství atd. Socialistická společnost je však vztah všech jejich rovnoprávných občanů. Její orgány jsou funkcí tohoto vztahu a nikoli mocí nad společností. Ani praxe nepotvrdila, že instituce socialistického státu jsou neomylné. Nezvratným, všeobecně uznávaným a v mnoha případech bohužel nenapravitelným důkazem jsou procesy padesátých...“

Předseda senátu: „Upozornil jsem vás, že máte hovořit k projednáváné trestní věci...“

Jiří Dienstbier: „Chci jenom říci, že při veřejné kontrole nemusel strávit deset let ve vězení ani dnešní prezident republiky.“

Předseda senátu: „Pane Dienstbier, my víme, že umíte formulovat. Jste zkušený novinář, vy to přeci nemusíte číst, řekněte nám něco vlastními slovy!“

Jiří Dienstbier: „Dobrá, budu končit. Jenom chci říci, že veřejná kritika a kontrola chrání i samy představitele moci. Chrání je však nejen před vězením, ale i před soudem dr. Urválka²⁰ a...“

Předseda senátu: „To by stačilo... Upozornil jsem vás...“

Jiří Dienstbier: „Docela na závěr chci říci, že ať se stane cokoli, chci i nadále věřit v rozum a spravedlnost, v jednotu spravedlnosti, práva a pravdy. Zvítězí-li toto pojetí už dnes, odmítne-li tento váš soud rozšířit řady nespravedlivě stíhaných, bylo by to významné vítězství pro nás pro všechny – obžalované, státní moc i celou společnost. Osvobozující rozsudek by ukázal, že státní moc se cítí dost silná, aby se nemusela bránit mřížemi před občany.“

Předseda senátu: „Pane Dienstbier, soud...“

Jiří Dienstbier: „Už končím. Bylo tu řečeno, že proti republice je vedena – i v souvislosti s tímto největším politickým procesem za poslední čtvrtstoletí – nepřátelská kampaň. Není nic snazšího, než této kampani podrazit nohy zrušením trestního stíhání či osvobozujícím rozsudkem. A v ten chci věřit.“

Václav Havel: „Budu velice stručný. Vytyká se nám, že jsme jednali z nepřátelství. Jak již jsem se zmínil, žaloba užívá velmi ostrých slov. Z těch slov je cítit nenávisť a zloba. Takových slov nebylo nikdy použito v žádném ze sdělení VONS. Všechny spolupracovníky VONS, ty, kteří jsou tady nyní se mnou, ty kteří čekají na své přelíčení, i ty, kteří jsou k mé velké radosti na svobodě, dobře znám a vím, že nejsou vedeni nepřátelstvím k čemukoli. Dá se říci, že hlavním motivem jejich jednání je láska k člověku. Jsem pyšný, že jsem měl tu příležitost s takovými lidmi spolupracovat.“

Otta Bednářová: „Protože nebylo zaprotokolováno mé předchozí vyjádření, žádám jen, aby bylo zaprotokolováno. Považuji to za důležité.“

Předseda senátu: „Ale paní Bednářová, já přece musím vědět, co je důležité a já rozhoduji o tom, co bude či nebude zaprotokolováno.“

(Žádosti Otty Bednářové nebylo vyhověno.)

Václav Benda: „Mám tady pět bodů.“ (Nepamatujeme si přesné pořadí)

1. Základní prohlášení VONS vyšlo v dubnu 1978 a Generální prokuratura jej obdržela také v dubnu. Trestní stíhání bylo

zahájeno v březnu 1979, a to pouze pro přípravu trestného činu podvracení republiky. Pokud se jednalo o činnost s tak vysokým stupněm společenské nebezpečnosti, jak tvrdí obžaloba, měl ji prokurátor, který o ni věděl, zavčas stíhat, jak mu to přímo ukládá paragraf..., jinak nelze použít § 98 o vyšší trestnosti.

2. Opakovaně se zde hovořilo o petičním právu zaručeném Ústavou, zejména jejím 29. článkem. Je však třeba si uvědomit, že stížnosti VONS se týkaly úzké oblasti, a to justice; zde je třeba přihlédnout k dalšímu čl. Ústavy, zákona o prokuratuře a tr. z., které přímo ukládají všem občanům povinnost aktivně dbát o dodržování socialistické zákonnosti.
3. Justiční orgány se mohou mýlit, to je samozřejmé. A také zákonodárci s tím počítají. Jinak by neexistoval třístupňový soudní systém, nebylo by opravných prostředků. VONS apeloval právě na tyto možnosti, proto zasílal svá sdělení kompetentním orgánům. Sdělení obsahovala pouze citace z obvinění, z rozsudků anebo výpovědi očitých svědků. Pokud sdělení obsahovala nějaká hodnocení, tato hodnocení nikdy nezaujímal jejich podstatnou část. Základní fakta byla vždy pravdivá. Vyjádření VONS mohla být buď pravdivá, nebo nepravdivá. Jestliže byla pravdivá, není co soudit. Jestliže byla nepravdivá, je přece možné konkrétně ukázat na omyl a tvrzení jednoduše vyvrátit. To nejhorší, co může moc udělat, je, zavřít jejich autory a tím prokázat, že měli pravdu.
4. V obžalobě se často hovoří o spojení se zahraničním. Chtěl bych upozornit na to, že na schůzkách VONS se nikdy nehovořilo o zveřejňování určitého textu v zahraničí, nikdo tím nebyl pověřen a nic takového také nebylo během řízení prokázáno. Veškeré materiály VONS byly veřejné, tedy prakticky komukoliv přístupné. Z toho, že byly publikovány v cizině, tedy neplyne, že VONS byl ve spojení s cizím činitelem či cizí mocí.
5. Vytýkáte VONS snahu poškodit zájmy naší republiky. Připustíme-li, že případný omyl ve sděleních VONS by i mohl nějak poškodit zájmy našeho státu, je nesporné, že újma, která vznikne vynesením vašeho rozsudku nad námi, tuto škodu mnohonásobně převyší. Jsem notorický optimista a věřím, že právě

proto bude vynesena osvobozující rozsudek a my odejdeme od tohoto soudu jako svobodní občané. A ještě bych chtěl dodat, že i mně byla přímo i nepřímo učiněna podobná nabídka jako Václavu Havlovi, a že jsem jí také – z obdobných důvodů jako on – nepřijal.

Petr Uhl: „Vzhledem k atmosféře, která se v této síni vytvořila tím, že předseda senátu neustále přerušoval závěrečné řeči i poslední slova mých kolegů i mne, vzdávám se práva posledního slova.“

Informace o Chartě 77, r. 2, 1979, mimoř. č., s. 6–15.

POZNÁMKY

- ¹ K případu Petra Uhla a spol. viz dále mimořádné sdělení VONS ze 30. 5. 1979, dokument č. 114, sdělení VONS č. 115, 118, 128, 129, 137, 141, 142, 143, 153, 156, 158, 205 a 376, dokumenty č. 116, 119, 129, 130, 138, 142, 143, 144, 154, 157, 159, 206 a 379, a dokumenty č. 1143, 1152, 1153, 1163 a 1164.
- ² Celými tituly a jmény JUDr. Antonín Kašpar (předseda senátu), JUDr. František Janda a JUDr. Jaroslav Adamec (prokurátoři Městské prokuratury v Praze), JUDr. Milan Lindner (obhájce Petra Uhla), JUDr. Ludvík Pěnka (obhájce Václava Bedy), JUDr. Luboš Tichý (obhájce Jiřího Dienstbiera), JUDr. Josef Lžičar (obhájce Václava Havla), JUDr. Jiří Klouza (obhájce Otky Bednářové) a JUDr. Miroslav Němeček (obhájce Dany Němcové). MS v Praze, soudní spis k případu Petra Uhla a spol. (spis. zn. 1 T 23/79) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 419/90, protokol o hlavním líčení konaném ve věci Petra Uhla a spol. 22.–23. 10. 1979 u Městského soudu v Praze; též in: ABS, vyšetřovací spis k případu Petra Uhla a spol. (Václav Benda a spol.), sign. ZV 485; protokol byl publikován in: BLAŽEK, Petr – BURSÍK, Tomáš (eds.): *Pražský proces 1979. Vyšetřování, soud a věznění členů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných*. Dokumenty, Praha 2010, s. 167–177.
- ³ Celým jménem Jan Baláš.
- ⁴ V rozsudku vyneseném senátem Městského soudu v Praze složeným z předsedy JUDr. Antonína Kašpara a ze soudců JUDr. Zdeňka Bureše, Marie Žákové, Aloisie Faktorové a Miloslava Ševčíka bylo uvedeno, že obžalovaní jsou vinní tím, že „v době od jara 1978 do konce května 1979 v Praze 2 a jinde z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zří-

zení republiky, se záměrem podporovat nepřátelskou zahraniční propagandu a v úmyslu vyvolávat mezi obyvateli republiky nepřátelské nálady proti socialistickému státnímu zřízení ČSSR, založili nelegální organizaci ‚Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných‘ a po stanovení programu výboru a rozdělení úkolů, v porozumění s dalšími osobami a některými zahraničními činiteli vyhotovili postupně velké množství písemností, v nichž hrubým způsobem pomocí vymyšlených nebo záměrně zkreslených údajů byly hrubě napadány bezpečnostní orgány, prokuratura, soudy a sbor nápravné výchovy, tyto písemnosti rozšiřovali v ČSSR a dávali je k dispozici i do zahraničí, kde byly využívány k útokům proti ČSSR v západním a emigrantském tisku a v relacích různých vysílaců typu ‚Svobodná Evropa‘ [...].“

U Petra Uhla a Václava Bendy souvisel vysoký trest s jejich výrazným podílem na práci výboru. Uhlovi pak přitížila též „recidiva trestné činnosti“ – v roce 1971 byl v procesu se členy Hnutí revoluční mládeže odsouzen Městským soudem v Praze pod předsednictvím JUDr. Antonína Kašpara pro trestný čin podvracení republiky ke čtyřem rokům odnětí svobody nepodmíněně. K Hnutí revoluční mládeže a perzekuci jeho členů viz především PAŽOUT, Jaroslav: *Hnutí revoluční mládeže 1968–1970*. Edice dokumentů, Praha 2004. Petr Uhl měl jako jediný vykonat svůj trest v těžší druhé nápravné výchovné skupině. Václavu Havlovi přitížilo, pomíne-li negativní posudek ONV Trutnov, především předchozí podmíněné odsouzení Městským soudem v Praze a Nejvyšším soudem ČSR v trestní věci Oty Ornesta a spol. pro pokus o trestný čin poškozování zájmů republiky v cizině ke čtrnácti měsícům odnětí svobody podmíněně za podíl na zprostředkování exilového vydání paměti Prokopa Drtiny *Československo – můj a skutečnost*, že na tento podmíněný trest běžela zkušební lhůta do 12. 1. 1981. Podmíněný trest u Dany Němcové byl odůvodněn jejím špatným zdravotním stavem, komplikovanou rodinnou situací, dosavadní beztrestností a také věcným doznáním ke své činnosti. Rozsudek je uložen in: MS v Praze, soudní spis k případu Petra Uhla a spol. (spis. zn. 1 T 23/79) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 419/90; též ABS, vyšetřovací spis k případu Petra Uhla a spol. (Václav Benda a spol.), sign. ZV 485; též NA, Správa Sboru nápravné výchovy, vězeňský spis Petra Uhla, zákl. č. 6196; též LP, Sb. VONS, inv. č. 310, sign. I/7, kart. 51; rozsudek byl publikován in: BLAŽEK – BURSÍK (eds.): *Pražský proces 1979*, s. 177–191.

⁵ Confédération générale du travail (Všeobecná konfederace práce). Jedná se o největší francouzské, komunisticky orientované odbory.

⁶ Do této skupiny patřili profesor matematiky Jean Dieudonné, režisér Patrice Chéreau, spisovatel Jean-Pierre Faye, sochař Pierre-Alain Chailier a Daniel Wagui, který byl do Prahy vyslán skupinou členů Francouzské komunistické strany. K tomu viz PAŽOUT, Jaroslav: Špatně utajený proces. Proces s VONS a jeho ohlas ve světě: disidenti před soudem, soudci na divadelní scéně, *Dějiny a současnost* 26, 2004, č. 6, s. 37; zpráva o pobytu

francouzské delegace v Československu byla publikována in: *Informace o Chartě 77*, r. 2, 1979, mimoř. č. (říjen), s. 17–18, dále viz dokumenty uložené in LP, Sb. VONS, inv. č. 310, sign. IV/52, kart. 52.

⁷ Protest proti policejnímu násilí stupňujícímu se v souvislosti s procesem se členy VONS a žádost o jeho prošetření obsahoval otevřený dopis mluvčích Charty 77 Jiřího Hájka, Ladislava Hejdánka a Zdeny Tominové, CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989*, sv. 1, s. 290–292.

⁸ O průběhu procesu přináší svědectví „Podrobná situační zpráva z prvního dne hlavního líčení ve věci šesti obžalovaných signatářů Charty 77 a členů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných“ a „Podrobná situační zpráva z druhého dne hlavního líčení ve věci šesti obžalovaných signatářů Charty 77 a členů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 2, 1979, mimoř. č. (říjen), s. 2–5. K průběhu hlavního líčení u Městského soudu v Praze viz dále např. text „Hlavní líčení v trestní věci proti ing. Petru Uhlovi a spol. u Městského soudu v Praze“ in: LP, Sb. VONS, inv. č. 310, sign. IV/3, kart. 51.

⁹ JUDr. Ludvík Pěnka se na rozdíl od některých obhájců dalších obžalovaných členů VONS svého klienta prakticky nezastal. Většinu hlavního líčení strávil čtením časopisu Svět motorů. Ve své závěrečné řeči, kterou zahájil vyzdvižením kvality obžaloby, uvedl, že jako dobrý socialistický právník se musí držet přání svého mandanta a popírat jeho vinu. Sám by mu ale vytkl, že se raději měl držet přísloví „ševče, drž se svého kopyta“. Benda jako matematik a filozof si totiž podle něj v dobré víře nesprávně vykládal zákony. Na Bendovu obhajobu uvedl dále prakticky pouze to, že v průběhu přelíčení nebylo prokázáno jeho mimořádné postavení ve výboru. PAŽOUT, Jaroslav: *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných*, in: Petr Blažek (ed.): *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989*, Praha 2005, s. 105.

¹⁰ V úředních dokumentech i režimní publicistice byl často v souvislosti s činností VONS uváděn případ bratří Roberta a Václava Barešových, kteří se svým příbuzným Milanem Barešem přepadli za pomoci odcizených loveckých zbraní 23. 5. 1978 autobus se studenty říčanského gymnázia, které chtěli využít jako rukojmí k zajištění volného průjezdu do SRN. Po jednání s československými úřady jim byl pod podmínkou propuštění studentů přislíben beztrestný odchod za hranice. Po propuštění studentů došlo k útoku příslušníků pohraniční stráže na autobus, při kterém byl zastřelen jeho řidič a jeden z únosců Milan Bareš. Krajský soud v Praze odsoudil Roberta Bareše k trestu smrti a Václava Bareše k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce 25 let.

V prohlášení adresovaném Nejvyššímu soudu ČSR z 11. října 1978, které obsahovalo popis případu a rozbor jeho právních aspektů, vyjádřilo 62 signatářů Charty 77 pochybnosti nad okolnostmi zásahu proti únoscům.

Protestovali proti snaze spojovat únosce s činností Charty 77, proti nekorektnímu průběhu procesu i výši trestu, který považovali za nepřiměřený. Prohlášení podepsali spolu s některými dalšími členy VONS i souzení aktivisté výboru Václav Havel, Dana Němcová a Petr Uhl. Viz *Informace o Chartě 77*, r. 1, 1978, č. 12, s. 16–20. VONS se však nikdy k tomuto případu nevyjádřil jako celek, natož aby zlehčoval nebezpečnost „*trestné činnosti i teroristického charakteru, kterou i široká mezinárodní veřejnost odsuzuje*“, jak uváděl např. rozsudek Městského soudu v Praze. Při projednávání tohoto případu vyjádřili někteří členové VONS zásadní nesouhlas, aby se ho VONS ujal. Důvodem byla především obava z možného propagandistického zneužití zájmu VONS o tuto problematickou kauzu ze strany režimu. Viz vzpomínku Anny Šabatové a Petra Uhla in: BLAŽEK Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Nejcitlivější místo režimu. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných očima svých členů*. Diskusní setkání 19. října 200, Praha 2008, s. 44; též rozhovor Jaroslava Pažouta s Annou Šabatovou a Petrem Uhlem, 17. 6. 2010.

V komentáři redaktora Rudého práva Jiřího Hečka publikovaném v tomto deníku 24. 10. 1979 bylo např. uvedeno: „*Snahou P. Uhla a dalších bylo líčit naši republiku v zahraničí div ne jako policejní stát, přisuzovat jí rysy, jimiž se vyznačuje Jihoafrická republika, Chile nebo jiný fašistický režim.*

To byl také základní motiv, jenž se jako červená nit vine ‚programovým prohlášením‘, které obžalovaní v pomlouvačných úmyslech sestavili a koncem dubna 1978 předali do zahraničí. Vepsali do názvu své ilegální organizace boj za spravedlnost. Tuto ‚spravedlnost‘ si však představovali tak, že za oběti ‚politické perzekuce‘ se snažili vydávat i takové osoby, které byli odsouzeni za závažné obecně kriminální a násilné trestné činy. Neváhali přitom obhajovat výtržníky, násilníky i lidi, kteří se opakovaně dopustili špionáže ve prospěch imperialistických zvědědných služeb. Vystoupili dokonce na obhajobu teroristů r. a V. Barešových, kteří se v květnu 1978 gangstersky zmocnili zájezdového autobusu se žáky říčanského gymnázia a chtěli si i za cenu zavraždění rukojmí ‚prostřílet‘ cestu do NSR. Bandité, jak známo, nakonec zastřelili řidiče autobusu.

To tedy byli ti, kteří byli podle názoru členů tzv. výboru ‚nespravedlivě stíhaní a souzení‘.“ Komentář byl publikován in: PAŽOUT, Jaroslav: *Ohlas na perzekuci členů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných v roce 1979* (edice dokumentů), *Sborník archivních prací* 55, 2005, č. 1, s. 240–243; též BLAŽEK – BURSÍK (eds.): *Pražský proces 1979*, s. 191–193.

K diskreditaci členů výboru měl sloužit i případ Jiřího Gruntoráda, který byl nařčen z pokusu o zavlečení vzdušného dopravního prostředku do ciziny, ačkoli jeho trestní stíhání pro tento trestný čin bylo již v červenci 1979 zastaveno. Gruntorád byl sice následně odsouzen pro přečin proti veřejnému pořádku za údajné nedovolené držení zbraně, k tomu však došlo až po skončení hlavního líčení u Městského soudu v Praze se členy VONS. K tomuto případu Jiřího Gruntoráda viz sdělení VONS č. 83 a 155, dokumenty č. 83 a 156.

- ¹¹ K mimořádnému ohlasu perzekuce členů VONS v zahraničí i v Československu viz především PAŽOUT: Ohlas na perzekuci; TÝŽ, Špatně utajený proces. Proces s VONS a jeho ohlas ve světě: disidenti před soudem, soudci na divadelní scéně, in: *Dějiny a současnost* 26, 2004, č. 6, s. 36 – 39; též BLAŽEK Petr – PAŽOUT, Jaroslav (eds.): *Nejcitlivější místo režimu. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných očima svých členů*. Diskusní setkání 19. října 2007, Praha 2008, s. 54n. Rozsáhlá dokumentace k perzekuci členů VONS a k solidaritě s nimi je uložena in: LP, Sb. VONS, inv. č. 310, kart. 51–53.
- ¹² Viz usnesení Městského soudu v Praze přijaté při hlavním líčení se členy VONS 23. 10. 1979. MS v Praze, soudní spis k případu Petra Uhla a spol. (spis. zn. 1 T 23/79) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 419/90.
- ¹³ Proti rozsudku se odvolali i Václav Benda a Dana Němcová, stejně jako někteří nejbližší příbuzní obžalovaných – manželka Václava Bendy Kamila Bendová, manželka Václava Havla Olga Havlová spolu s jeho bratrem Ivanem Havlem, synové Otky Bednářové Jan a Jiří Bednářovi a manželka Petra Uhla Anna Šabatová. Proti části rozsudku Městského soudu v Praze týkající se rozhodnutí o propadnutí zajištěných věcí, které bylo prvoinstančním soudem vyhrazeno veřejnému zasedání, se 16. 11. 1979 odvolal městský prokurátor v Praze JUDr. František Janda. Navrhoval, aby Nejvyšší soud ČSR v odvolacím řízení o propadnutí věcí zajištěných při domovních prohlídkách rozhodl sám. Odvolání a odůvodnění odvolání jsou uložena in: MS v Praze, soudní spis k případu Petra Uhla a spol. (spis. zn. 1 T 23/79) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 419/90.
- ¹⁴ K případu Rudolfa Battěka viz sdělení dělení VONS č. 140, 189, 227, 260, 275 a 483, dokumenty č. 141, 190, 228, 261, 276 a 486, a dokumenty č. 1167 a 1173.
- ¹⁵ Jednalo se o Výbor pro propuštění Václava Havla, Jaroslava Kukala a Pavla Landovského. K trestnímu stíhání těchto tří občanů po jejich zadržení 28. 1. 1978 při snaze zúčastnit se spolu s dalšími signatáři Charty 77 plesu železničářů v Ústředním kulturním domě železničářů v Praze na Vinohradech viz souhrnné sdělení VONS č. 12, dokument č. 12.
- ¹⁶ K případu Jiřího Gruntoráda trestně stíhaného pro údajný přečin proti veřejnému pořádku a odsouzeného 8. 11. 1979 Obvodním soudem pro Prahu 2 a 4. 12. 1979 Městským soudem v Praze, tedy po skončení hlavního líčení se členy VONS u Městského soudu v Praze, k nepodmíněnému trestu odnětí svobody viz sdělení VONS č. 83 a 155, dokumenty č. 83 a 156.
- ¹⁷ Dokument Malý akční program vznikl na přelomu ledna a února 1971 v rámci Socialistického hnutí československých občanů, opoziční skupiny, která se skládala především z vyloučených funkcionářů komunistické strany. Na tvorbě dokumentu, který vycházel z Akčního programu KSČ přijatého v dubnu 1968, se podíleli především psycholog Jaroslav Šabata a historikové Milan Hübl a Jan Tesař. V německém překladu byl tento

dokument publikován in: PELIKÁN, Jiří: *Sozialistische Opposition in der ČSSR. Analyse und Dokumente des Widerstandes seit dem Prager Frühling*, Frankfurt am Main – Köln, s. 133–150.

¹⁸ K tomu viz sdělení VONS č. 20, 34 a 90, dokumenty č. 20, 34 a 90.

¹⁹ V druhé polovině ledna 1971 zahájili černošští studenti bojkot středních škol ve Wilmingtonu v Severní Karolíně, kterým chtěli dosáhnout uplatnění soudního rozhodnutí o rasové desegregaci středního školství. Tato akce vyvolala rozsáhlé rasové bouře, během nichž došlo k vypálení obchodu patřícího bělošskému majiteli. Na přivolané hasiče i policisty bylo stříleno z kostela, kde byli zabarikádováni účastníci bojkotu. V roce 1972 byli za tento čin odsouzeni černošský aktivista reverend Ben Chavis, který přijel do Wilmingtonu bojkot organizovat, dalších osm černochoů a jedna bělošská žena k vysokým trestům odnětí svobody. Později někteří svědci své výpovědi odvolali s tím, že k nim byli donuceni nebo že byli podplaceni. K propuštění vězňených však došlo až v roce 1980, http://en.wikipedia.org/wiki/Wilmington_Ten [28. 2. 2014].

²⁰ Myšlen byl prokurátor a soudce Josef Urválek, který se výrazně angažoval ve vykonstruovaných politických procesech 50. let. Byl mj. hlavním žalobcem v procesu s Rudolfem Slánským a spol.